

TÜRKİYE VE ORTADOĞU

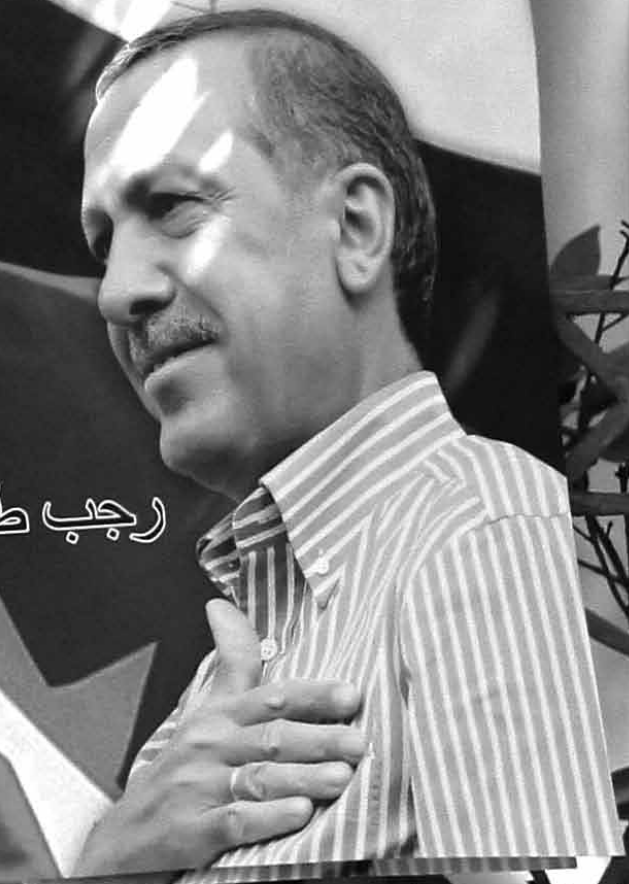
TÜRKİYE MODELİ HALA GEÇERLİ Mİ?

Mensur AKGÜN &
Sabiha SENYÜCEL GÜNDOĞAR

معاً يد و
من أجل

رجب ط

Bilindiği gibi 2002 seçimlerinden bu yana, AK Parti deneyiminden geçen Türkiye'nin, demokrasisi ve özellikle de demokratikleşme potansiyeli yüzünden Arap dünyasına model olup olmayacağı çok tartışıldı. Türkiye'nin hangi özelliklerinin emsal kabul edilebileceği üzerinde duruldu. İnanıyoruz ki bizim TESEV bünyesinde 2009 yılından beri beş kez gerçekleştirdiğimiz Ortadoğu'daki Türkiye Algısı araştırma serisi, bu tartışmalara önemli katkıda bulundu.

Son bir kaç yıldır 16 bölge ülkesini kapsar şekilde geliştirdiğimiz araştırmaların sorduğu tek soru, tabii ki Türkiye'nin model olup olmadığı değildi. Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Körfez bölgesinde yaşayan insanların Türkiye'ye karşı ne denli yakınlık duyduklarını, Türkiye'de olan biteni ne denli izlediklerini, Türkiye'nin izlediği dış politikayı genel hatlarıyla da olsa ne denli takip ettiklerini ölçmeye çalıştık.

Beklentilerimizin aksine, Türkiye'ye ilginin büyük olduğunu tespit ettik. 2012 ve 2013 yıllarında yaptığımız araştırmalarda Türkiye'ye karşı duyulan sempati oranında, dolayısıyla da Türkiye'nin model olarak algılanmasında bir düşünüş tespit etmiş olsak da, Mısır ve Suriye'den gelen cevaplar dışlandığında Türkiye'nin hala model olarak algılandığı, Türkiye'ye karşı hala müthiş bir sempati duyulduğu ortaya çıkıyordu.

Ortadoğu'nun Popüler Aktörü Türkiye

Belli ki Türkiye'nin içinde bulun-

2012 ve 2013
yıllarında yaptığımız
araştırmalarda
Türkiye'ye karşı
duyulan sempati
oranında, dolayısıyla
da Türkiye'nin model
olarak algılanmasında
bir düşünüş tespit etmiş
olsak da, Mısır ve
Suriye'den gelen
cevaplar dışlandığında
Türkiye'nin hala model
olarak algılandığı,
Türkiye'ye karşı hala
müthiş bir sempati
duyulduğu ortaya
çıkıyordu.

duğu coğrafya için anlam ifade eden demokratikleşme başarısı, topluma yayılmış bir kalkınma modeli üretebilmiş olması, İslam ve demokrasiyi başarılı bir şekilde birleştiren bir ülke olarak görülmesi Türkiye modelinin özünü oluşturmaktaydı. Siyaset ve ekonominin yanı sıra Türkiye yapımı dizilerin, artan turizmin ve ilişkilerde çeşitlenmenin de etkisiyle Türkiye aynı zamanda bölgede popüler kültüre de hitap ederek bu algıyı pekiştirmekteydi.

Dışarıda ise 11 Eylül ve sonrasında yaşanan küresel gelişmeler, Türkiye'nin bu özellikleri ile öne

çıkartılmasına uygun ortam sağlamıştı. Türkiye modeli ABD ve diğer Batılı aktörler tarafından desteklenmişti. Paradoksal bir şekilde bu aktörlerin bölgeye ilişkin politikaları Türkiye'nin Arap dünyasının ilgisini çekmeye başlamasına yardımcı olmuştu. Mesela, 2003 yılında Irak işgali için ABD askerlerine Türkiye üzerinden geçiş izni verilmemesi, Arap dünyasında Türkiye'nin hanesine olumlu puan olarak yazılmıştı.

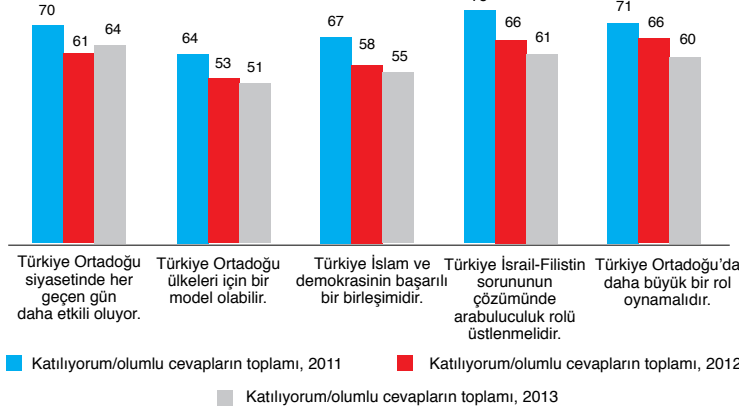
2008 yılından itibaren İsrail ile yaşanan gerginlik hiç şüphesiz Ortadoğu sokaklarında Türkiye'nin lehine sonuç veremeydi. Türkiye'nin, özellikle Ortadoğu siyasetinin bölgeyi sahiplen bir liderden yoksun olduğu bir dönemde, İsrail'in tutumlarına açıkça ve yüksek sesle tepki göstermesi birçokları tarafından ayakta alkışlanıyordu.

Başbakan Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres ile birlikte yer aldığı 2009 Davos toplantısını tartışıp terk etmesi, bugün üzerinden yaklaşık beş yıl geçmiş olmasına rağmen bizim tespitlerimize göre Arap dünyasında hala net bir kare olarak hatırlanmakta. Benzer şekilde, Mayıs 2010'da Türkiye'den Gazze'ye yardım götürmek üzere hareket eden Mavi Marmara gemisine İsrail tarafından yapılan operasyonun ardından bugüne kadar izlenen siyaset, yaptığımız araştırma sonuçlarına da yansdığı gibi, Ortadoğu'da destek görmekte.

Bölgesel Meydan Okumalar Karşısında Türkiye

Arap Baharı olarak adlandırılan süreç başladığında, Türkiye Or-

Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolü

tadoğu coğrafyasında tüm bu faktörlerin etkisiyle popüler bir aktördü. Tunus ile başlayan halk hareketlerine Türkiye'nin verdiği destek, son yıllarda izlediği siyaset ile uyumlu olunca bölgede sempati patlaması yaşandı. Başbakan Erdoğan Mısır'da halkın taleplerine kulak verilmesi gerektiğini yüksek sesle dile getirdiğinde, bu tavır alış, Arap sokağında memnuniyetle karşılandı. Bu memnuniyet o dönemde yaptığımız araştırmanın sonuçlarına yansdı.

Türkiye için işlerin zorlaştığı dönem, bugün bir iç savaştan fazlasına dönüşmüş olan Suriye krizi ile başladı. Suriye'de Mart 2011'de gerçekleşen protestolara Beşar Esad yönetiminin verdiği sert tepki, ülkeyi kısa sürede tam bir kaosa çevirdi. Şu ana kadar yaklaşık 150,000 kişinin hayatını kaybetmesine, milyonlarca insanın yerinden olmasına sebep olan Suriye krizi, aynı zamanda bölgesel ittifak ve işbirliklerinin de ne kadar kırılgan olduğunu bir kez daha gösterdi. Temmuz 2013'te

Mısır'da ilk seçilmiş lider Muhammed Mursi'nin devrilmesiyle sonuçlanan darbe sonrası ise Ankara kendisini giderek karmaşıklaşan bölge siyaseti içinde buldu.

Türkiye, Mursi'nin devrilmesine en sert tepkiyi veren ülke oldu ve çok geçmeden darbe yönetimi ile siyasi köprüler atıldı. AK Parti iktidarı, Suriye özelinde beklentileri karşılayamamakla, Mısır'da ise Mursi ve Müslüman Kardeşlere destek vererek "Sünnicilik" yapmakla eleştirilmekteydi. Zaman zaman Batı ile ayrı düşmesine sebep olan bu gelişmeler sonrası Türkiye içeride, Ortadoğu'da ve Batı'da eleştirilerin hedefi haline gelmişti.

Yaşanmakta olan tüm bu bölgesel zorluklara ve Türkiye'nin içinde cereyan eden tartışmalara rağmen Türkiye, başta da belirttiğimiz gibi, sıkça yazıldığı aksine, bölgede genel ağırlığını kaybetmiş değil. 2013 yılında araştırma yapılan 16 ülkeden katılımcıların %51'i halen Türkiye'nin

model olabileceğini ve %60'ı daha büyük bir rol oynaması gerektiğini ifade ediyor. Türkiye'nin çatışma çözümlerinde yer almasına destek devam ediyor.

Halklar tarafından Türkiye'ye yüklenen bu olumlu ve önemli anlam, olayların sonucunu etkileyecek bir siyasi koza her zaman dönüştürülemeyebilir. Ancak bunun hem siyasi hem de ekonomik açıdan kullanılabilir bir ciddi bir potansiyeli gösterdiği de yadsınmaz. Ne de olsa "itibar", bir ülkenin yumuşak gücünün en önemli göstergelerinden biridir.

Türkiye, gerek kendi içerisinde yaşadığı çalkantılar gerek bölge siyaseti ve gerekse Batı ile ilişkileri açısından dikkatle izlenen bir ülke. Bu ilgi, Türkiye'ye hem bir hareket alanı hem de bir yükümlülük getirmekte. Bölge halkıysa demokratikleşme yolundan sapmadığı sürece Türkiye'ye önem vermeye, akıllarındaki itibarı korumaya devam edeceğe benzemektedir.

Yakın gelecekte bölgedeki çatışma ortamından kestirme bir çıkış yolu görünmese de, Türkiye'nin bu dönemde kendi demokrasi ve ekonomik gelişme haritasından şaşmadan ilerlemesi halinde, bu coğrafyada etkin ve emsal olarak görülen bir aktör olmaya devam edeceğini söylemek kehanet olmaz. Bizim önerimiz, Türkiye'nin kendi içerisinde yarattığı başarılı dönüşümü devam ettirmesi, daha fazla demokrasi için mücadele etmesi ve bu yönde bölge ülkelerine örnek olma potansiyelini korumasıdır. ○

Prof. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi
Dış Politika Programı Koordinatörü, TESEV